

nean, egin ohi ditugun juzkuen azterketaren bidez.

Lerro hauetan →hiztegi-semanticaz mintzatu gara (paradigmatikaz), perpau-sazko sintagmatikaz, erreferentzialaz (errealitateari atzekiaz), formal-funtzionalaz.

Beste arazo batzuk, berriz, perpausaren →textuinguru hertsitik at eramaten gaituzte: Zein dira perpausen artean dauden harremanak, testu edo elkarrizketa bat trinkoa izan dadin, eta funtsa izan dezan? (textuinguruzko pragmatika).

Txillardegi

Eskañtsioa

escansión / scansion / scansion

Bertsogintza greko-latinoari dagokionez, puntua neurtzeko erabiltzen den markabi-dea. Funtsean, «oinaz jo» adierazten zuen «scandere» →aditzak.

Eskañldea

región / région / region

Egintza baten edo multzo batzuen berezko →eremu geografikoari deitzen zaio *eskañlde linguistikoa*.

Esparrua

área / aire / area

Gertaera bat edo gertaera-multzo bat ezau-garriztat duen geografi →eremuari hizkuntz esparru esaten zaio.

Espirantizazioa

espirantización / spirantisation / spirantization

Espirantizazioa, aho-bidearen erdigunea estutzea da; batez ere →igurzariak eta kon-strukziozkoak gauzatzean gertatzen da. →Linguistikoa diakroniko eta sinkronikoan, →soinu →herskarietatik igurzarietara iragateari ere *espirantizazioa* esaten zaio. Euskaraz, adibidez [b, d, ʝ, g] herskariak [b, ɖ, y, ɟ] igurzari bilakatzen dira →bokalartean.

Estatistika

Gero eta maizago, estatistikaren iker-bideak erabiltzen dira gaur →Linguistikaren →eremuan.

1) Alde batetik, eta Literaturaren laguntzaile, idazleen edo hizkuntzen →hitz-aberastasunaren gorabeherak aztertzeko: zenbat eta zein hitz erabiltzen diren egunoroko →hizketan, egile berberengan →hiztegia urteetan barrena aberastuz edo txirotuz doan, eta abar.

2) Beste alde batetik, eta hizkuntzen irakaskuntzari dagokionez, oso oinarri interesgarria da egunoroko hizketan, eta giza-giro honetan edo hartan, eskuarki zein hitz erabiltzen den, eta zein ez, zehazki jakitea. Gutxi gora-behera, horretara, testu guztien hitzetan % 75 edo % 80-a ez dira 2.000 bat baizik. Edo, bestela esateko, 2.000 hitz zentzuz, eta zientzi bidez hautaturik, ikasiz gero, aski da hizketa guztien % 80 eman ahal izateko. Honetarako, noski, estatistikaren laguntza behar da.

3) Lege funtsezko batzu (Zipf, Swadesh) estatistika-legeak dira.

4) →Komunikazio-teoriaren oinarria →fonemen (edo →morfemen) *probabilitatea* da. Hots, probabilitatea hauxe da, izan:

$$P = \frac{\text{→corpus-ean ageri diren aldekoak}}{\text{corpus-ean ageri diren guztiak}}$$

Bestela esateko: estatistika behar.

Estatistika, hitz batez, Linguistikaren laguntzaile bikain agertzen da gaur egun.

Txillardegi

Estimulua

estimulo / stimulus / stimulus

Sin.: KINADA

Teoria behavioristaren arabera, →erantzun bat (R) sortzen duen gertakari bat da *estimulua* (S). Estimulu hau hitzekoa izan daiteke; baina bestelakoa ere bai: hizketa ez da beti hitzeko estimulu bati erantzuna.

Estokastikoa

Prozesu bat, zoriaren legeen menpean dagoenean, eta probabilitate-kalkulua ezar dakiokenean, prozesu *estokastikoa* dela esaten da. Prozesu hau, hizkuntz →eredu baten oinarri gisa erabili ahal izan da. →Sinbolo elementalen kopuru mugatu batez osaturiko →mezu bat automatikoki ekoiztea ahalbidetzen duen mekanismo bezala ikusten da eredu hori; sinbolo bakoitzari iraupen berezia dagokio. Mezu bakoitza ezkeraldetik eskuinaldera joanez produzitzen da (denbora irudikatzen duen ordena lineala). Mezua osatzen duen saileko lehenengo sinboloaren hautapena librea da; baina hurrengo sinboloa emititu berria denak determinatzen du; lehenengo sinboloaren funtzioan bat emi-

titu ondoren, →egoera berri batetara pasatzen da makina, aurreko egoeraren menpean dagoena. Matematikan, Marcov-en eredia esaten zaio prozesu honi. Hortaz, egoera posible mugatu batzu eta egoera batetik bestera pasatzeko probabilitate-sail bat dauka →sistemak. Ondoko egoerak aurreko «hitz»-en funtzio dira. Hizkuntza bateko perpausak eratzeko behar diren datuak makinaren programan sartzen badira, eredu honek hizkuntza horretako perpaus guztiak sor ditzake. Marcov-en prozesuaren arabera, hizkuntza bat gramatikazko →erregela-multzo mugatu batez determinatutako zenbait sinbolo (edo perpaus) sailez osaturik dago; erregela bakoitzak, sistemaren zein egoeratan aplikatu behar den eta zein sinbolo produzitu den egoera batetik bestera pasatzean, adierazten du.

Txillardegi

Estrukturalismoa

Maiz, estrukturalismoaren izenaz ho-geigarren mendeko →hizkuntzalaritza osoa ikusi nahi izan da; baina hitz hori zehazkiago erabiltzen badugu, gauza askotan desberdinkiro pentsatzen duen zenbait eskola, eta haatik printzipio metodologiko →erkide batzu dituzten eskolen multzoa, ulertu behar dugu beraren bidez: has Saussure-engan, eta hizkuntzalaritza sortzaileraino, berau jadanik oso hein txikian dei daitekeelarik estrukturalista (ik. *Estrukturalismotik gramatika sortzailera*).

→Hjelmslev-ek zioenez («Structural analysis of language», Ik. Bibliografia), Ferdinand de →Saussure izan zen «mintzairaren azterketa estrukturalaren beharra aldarrikatu zuen lehendabizikoa, h.d., mintzairaren azterketa zientifikoa beraren unitateen arteko harremanen deskribapen gisa proposatzen zuena; unitate horiek izan ditzaketen →ezaugarriez ohartu gabe, berorien harremanekin zer-ikusirik

ez bait dute, eta harreman horien ondorio ez bait dira. Norabide horretan, beraz, harremanak dira hizkuntzaren mamia; eta harremanen sisteman datza hizkuntza hauen eta haien arteko diferentzia. (Ik. *Europako Estrukturalismoa*).

Aurreko hizkuntzalaritzarekin erkatu-rik, Estrukturalismoaren metodoak, formaren azterketarekin batera, abstrakzioa eta generalizazioa dakartzta aurreko hizkuntzalarien konkretuaren eta bereziaren ikerketari aitz; hots, hizkuntzalaritza historikoaren kontra. Baina eskola estrukturalistek batzen dituzten ezaugarriak; distribuzionalismoa, →glosematika eta →funtzionalismoa, beraz, elkartzen dituzten puntuak, honako hauek dira:

1. Zientzia linguistikoa jadanik buruturiko perpausen azterketan oinarritzen dute, eta, beraz, textuaren teoria bat osatzea dute helburu. Baina textu hori, edo-ta perpaus horiek sortu diren egoerari eta perpaus horien →egileei jaramonik egin gabe.

2. Egituraren kontzeptua.

3. Hizkuntzaren eta →hizketaren arteko diferentzia.

4. →Sinkroniaren ikerketa, eta ez →diakroniarena.

5. →Substantzia eta →formaren arteko diferentzia, eta bion arteko isomorfismoa.

6. Diferentzien azterketan definitzen den →binarismoaren printzipioa, hots, sintagmatiko zein paradigmatico izan daitezkeen →aurkakotasun horiek binaka definitzen direla.

7. Azterbide induktiboa.

Eta ezaugarri hauetan beretan dago, hain zuzen ere, Estrukturalismoaren jautsapenaren kako eta kausa, gramatika →sortzailearen aitzinamenduaren aurrean. →Chomsky-ren eta haren jarraitzaileen eritziz, Estrukturalismoa azkenik taxonomia hutsa da.

A. Eguzkitza